

החומה שני סוליימאן

אני אוהב הרבה רברים. כמה מהם אני אוהב מאוד. אני אוהב מפות. אני אוהב את ירושלים.

אני אוהב מפות מכל הסוגים. אילו היה לי טבע של אספן, הייתי בוודאי אוסף מפות. מפות מכל התקופות, מכל המקומות.

אני אוהב את ירושלים. לפעמים אוהב עד כדי כאב, כשאני רואה את בנייניה המוארים בלילה, או משקיף על הרהבת ממר רומי הרהיבית.

אינני אוהב את ירושלים-של-מעלה, המושג המופשט והרימי יוני, עיר התפילות ועיר החזון. אני אוהב את ירושלים-של-מטה, ירושלים כמו שהיא, כל הפסיפס המטורף הזה של עיר שכל אבן בה שייכת לתקופה אחרת, לתרבות אחרת, לעם אחר.

כל זה כהקרמה לקביעה פשוטה: מי ששלחה לי את הכרזת ירושלים במפות ובמאות, מאת הר"ר ריכב רובין, גרמה לי לענוג אמיתי. (תודה, רחל קרמרמן!)

זהו כרך מהודר ובו עשרות רבות של מפות, מהמאה החמישית ועד המאה שעברה. מפות רימי יוניות לגמרי, שבהן ציירו כע" ליהן עיר שהיתה קיימת רק בליבם, לצד מפות מדוייקות לי הפליא מלפני קרוב לאלף שנים.

כל חובב יכול להחליט איון מן המפות מושכת אותו ביותר. אני בחרתי במפות הצלבניות העגולות, המזוהות את כפיט-הסי-לע — פאר האדריכלות המוס-למית — כבית-המיקרש. ואולי מעניינת עוד יותר מפת-הפסיפס הביזנטית שנמצאה בעיירה מיד-בא בירדן — מפה מן המאה השנייה, שבה אין עדיין כפיט-הסלע, אך יש בה רחוביה-הכרוז, כמו בימינו.

סוליימאן

מפליא עד כמה מעט השתנתה העיר בימינו. 1500 השנים האחרונות.

מחשבה מחרידה: מה היה קורה אילו התקבלה עצתו התימהונית של רודי בדריון למחרת מילחמת ששת-הימים, למחוק מעל פני הארמה את חומת העיר העתיקה, מפני שהיא "תורכית", ואינה שייכת לעיר. יתכן שטובי קולק היה עושה זאת, כפי שהרס את שכונת-המוגרבנים ויצר את מיגרשה-החנייה הלאומי מול הכותל המערבי. אבל גם טרי-הרוזן ידע שדחפוריו לא יוכלו לה לחומתו של סוליימאן המזהיר, ולכן גם לא ניסה.

מחתי להגיד שאני אוהב גם ספרים שהם ערוכים היטב ומורפסים היטב. זהו ספר לרוגמה.

פחות הלהיב אותי הספר ארץ ונולדת, בעריכת הר"ר מררכי נאור. גם זהו ספר שנערך לקראת נתיחה-40 כספר-מנתות (כך נראה). אוסף די מיקרי של מיסמכים ותצלומים, לא תמיד מוסברים כראוי.

אך גם כספר זה יש אוצר של פרטים קטנים ומעניינים. בעיני מצא חן ביותר מיסמך של "מינהלת העם", המגלה כי היתה קיימת ועדה (מיכאל אסף, דויד רמז, בכור שיטריט) כדי לקבוע מה יהיה שם המדינה החדשה בשפה הערבית. הוועדה החליטה לקרוא לה "איסראיל" (השם נרשם בערבית ככתב-יד, כחנות-הדעת שנכתבה במכונת-כתיבה עברית).

שמע עזה לא היה בטוח מראש כלל וכלל. היתה הצעה שהמדינה תיקרא בערבית "פלסטין". אולם "יתכן כי המדינה הערבית בארץ-ישראל תיקרא גם להבא פלשתיין, רבר העלול לגרום לערבוביה". באותו הזמן עדיין היה, כנראה, ידוע שבך גוריון, בעוצמת המלך עבדאללה, יצליח למנוע את הקמת המדינה הערבית העצמאית בארץ.

השלושה הוסיפו: "עם זאת עלינו להעיר כי השם איסראיל המיוחד ליהודי ארצות-המזרח צינים כחטיבה מיוחדת (רתית), שאינה מזוהה עם הציונות, יש בו כדי להכביד על מצבם של אחינו והרבר טעון שיקול מדיני". כרגיל, האינטרסים של יהודי המזרח לא מילאו תפקיד חשוב במחשבת הצמרת.

ועוד: "הוועדה עיינה גם בהצעה לקרוא למדינה בשם 'ציון' ולדעתה שם זה, בתרגומו הערבי, עלול להכביד מאוד על האורח הערבי במדינה היהודית".

כספר אין תאריך למימך זה. אך נראה כי נכתב לפני ה-14 במאי 1948.

קלגסים וקלגסיות

ראיתי את השוטרות הצעירות המחזיקות באלות, היוצאות לפעולה נגד הערכים בירושלים המזרחית, והודעותי. ממש כמו מאשה לובלסקי, שקראה לרמטכ"ל שלא לשלוח חיילות לריכוזי ההתקוממות באלות.

מדוע הודעותי, בעצם?

זהו שובניזם נתעב! אמר לי קול פנימי. יש לך דימוי רומאנטי של האשה כייצור עדין, חניני. גרמה לך שאתה מגיב כיפה-נפש, אבל בעצם זהו בסך-הכל השובניזם הגברי הישן של באצטלה ליברלית. איך מכיר, בעצם, בשוויון המיניים? לא נכון, עניתי. זה בכלל לא קשור בשובניזם. אבל צריכים להכיר בעובדה שהמין הגברי הוא מטיבעו תוקפני ואלים יותר מאשר המין הנשי. זה נובע מחוקת-התפקידים בטבע: הנקבה האנושית יולדת ומגדלת את הילדים, הזכר האנושי מגן עליהם וצד למענם. גם גבר המכה בני-אדם באלה מעורר אנלי צמרמורת. אבל אשה — על אחת כמה וכמה!

מה ההברלי? התעקש הקול הפנימי. הנקבה האנושית אינה פחות אכזרית ואלימה מאשר הזכר האנושי. ההיסטוריה מלאה בדוגמות. חשבו על יעל, שרצחה את סיסרא בשנתו, למרות שבטח בה חשוב על המיפלת מבוכוואלה. תן מקל בירי אשה, והעמך

אורי אבנרי

יונה אישי

מולה קורבן חסר-אונים, והיא תתעלל בו בדיוק כמו גבר. אולי יותר. אם אתה חושב אחרת, זה רק מפני שהמוח הגברי שלך עדיין מעורפל בעיקבות החינוך הרומאנטי שקיבלת.

"לא רובים ולא יע", עניתי כועס. "יש הברלי הסתכל כמה שמתרחש על הכביש. אנחנו, הגברים, הופכים לחיות-טרף. הנדה-גות-הנשים הן כמעט תמיד יותר זהירות, פחות תוקפניות, פחות להוטות ועוקף ככל מחיר, להגביר את המהירות. איני יודע אם זוהי תוצאה של מורשה ביולוגית או של תרבות אנושית. אבל זוהי עובדה".

"קישקוש", ענה הקול הפנימי בגסות. "הנשים מדוכאות, ולכן הן משתדלות להתנהג יותר יפה. כמו היהודים בח"ל. כמו הכר שים, כשעמו. אבל תן לעבר מקל, והרשה לו להריץ, והוא יהיה גרוע מכל אדם אחר. עבר כי ימלוך, או, במיקרה זה, שיפחה כי תמלוך".

אבל האשה צריכה לחנך מחר את הדור הבא: אם תהיה היום למיפלת מרביצה, היא תגדל רוח של מיפלות".

"ואולי להיפך", הרגיע אותי הקול הפנימי. "אם תיתן לה מקל ותשלח אותה לשטחים הכבושים, אולי תמחר להתפכת. אולי תבין מה מתרחש שם, ותשפיע על הגברים לשים קץ לעימות הברר טאלי ולעשות שלום, לפני שנהפוך כולנו לעם של קלגסים וקלגסיות".

רומאן עם אופנוע

חיפשו בארכיון העולם הזה תצלום ישן של מרים ירון, מלכת היופי הראשונה של ישראל. מצאו תצלום המראה אותה יושבת על אופנוע, מאחורי כחור צעיר. אני.

התמונה צולמה כאשר ערך העולם הזה, ביוזמתי, תחרות אופנועים על שם שועלי-שימשון. הייתי אחד השופטים. מרים ירון התכבדה למסור את הגביע. לפני כן הרכבתי אותה על אופנוע ועברתי איתה את מסלול המירוץ. זה היה חלק מן הרומאן שלי — עם האופנוע.

איך זה התחיל? כשהייתי בן 17 או 18, הייתי הרבה יותר מרי עני מכרי לחלום על אופנוע. בפלוגה שלנו באצ"ל היה מישהו שהיה לו אופנוע. כל הבהרות העריצו אותו, כולנו קינאנו בו. אבל זאת היתה קינאה לשמה. כשהיה צורך, רכבתי על אופניים. רכבתי על אופניים מתל-אביב לחיפה, לירושלים, ליס-המלח, אבל זה סיפור אחר. לקראת סוף מילחמת-העולם הופיעו בארץ הדגמים הראשונים של אופנוע-צנחנים מתקפל. זה היה הקטנוע הראשון. הכריטים ייצרו אותו כדי להצניחו יחד עם הצנחנים, ולאפשר להם תנועה מהירה.

הוריי, שהיתה להם מכבסה, קנו קטנוע כזה, ואחרי-כך עוד אחד. אבי ואמי השתמשו בהם כדי להוביל כביסה ללקוחות. לפעמים

עם מרים ירון על המצילס (1951)

עזרתי להם ורכבתי על אחד הקטנועים. לפעמים שאלתי את אחד האופנועים כדי לבקר אצל חתיכה.

גם כוונן מילחמת-העצמאות, כשהייתי מזדמן לחופשה של כמה שעות הביתה, הייתי שואל קטנוע כדי לעבור בין החתיכות השונות מבלי לאבד זמן.

כמילחמה נכנס בנו השיגעון של הגיפ הפתוח — ההריה ככבישים ובשדות, כשהרוח מצליפה על הפנים, והמהירות מטריפה את הרעף מרוב תענוג. זה נשאר לי מאז ברם. אני יכול לשמור על המהירות החוקית (המגוחכת) רק במאמץ עילאי.

אחרי המילחמה שאל אותי ראובר הובר, חברי מהשועלים, אם אני רוצה לקנות אופנוע, מייד, בו במקום. מבלי לחשוב פעמיים, אמרתי "כן" כעבור שעה בא אלי הביתה, הביא לי אופנוע כבד ואמר לי לנסות אותו. עליתי עליו, התחלתי לנסוע, נפלתי, עליתי שוב, נסעתי, וזהו זה. הסתיימו שיעורי-הרכיבה.

זה היה אופנוע מדגם מאצ'לס (אין כמוהו!) תוצרת בריטניה, 500 ס"ס (5 כוחות-סוס, כפי שקראנו לזה אז). התחלתי לדהור בו ככבישי הארץ. בשבתות הומנתי בנות, הרכבתי אותן מאחור ויצאתי לבקר שוב בשדות-הקרב של השועלים (במשך ומרמה זה היה מין שיגעון כזה. אחרי-כך זה חלף).

היו לי הרבה חוויות על האופנוע. בחורף של 1950/49, כשירד שלג כבד בתל-אביב, הרכבתי בחורה בשם אהובה מאחור, דהרתי, החלקתי, התהפכנו. בגלל השלג לא נפגענו. את אותה אהובה לקחתי בגשם שוטף לחיפה, והגשם כיבה את המנוע אחרי כליכמה קילומטרים. בחורה אחרת, שכחתי את שמה (שתסלח לי), רכבה איתי לנגב. בדרך נגעה בטעות ברגלה בניצור-המפלס הלוהט, ונשאר לה סימן לכל החיים.

כאשר רכשתי את העולם הזה, עדיין רכבתי על האופנוע. באחד הימים צילמנו צעירה בשם רחל על-שפת הים. הצעתי להחזיר אותה הביתה, התהפכנו על החול. התחנתני איתה. (לא מייד. זה לקח כמה שנים.)

בסך הכל התהפכתי הרבה פעמים בגלל שלוליות של מים ושמן. למולי, לא נפצעתי אף פעם באופן רציני.

לבסוף החלטתי שהתגריתי בגורל דיי-הצורך, וכי לפי תורת-ההסתברות אני עומד לשבור לעצמי את הגולגולת תוך שנה-שנתיים. קניתי מכונית קטנה וישנה, דגם פורד משנת 1936 או משהו כזה, ואמרתי שלום למאצ'לס.

אבל כשאני רואה תצלום ישן שלו, מצייף אותי גל של נוסטל-גיה. אין כמו האופנוע. תחושת החופש של הרכיבה במהירות של 150 קמ"ש, כשאתה חשוף לגמרי לרוח, כשאתה חש את הסביבה ומריח אותה, כשכל חושך ערים ורובים, כשהאוויר שורק באוזניך — אין תחושה בעולם שתרמה לזו!

אז איפה הגרזון?

עשרות הודעות של דובר-צה"ל סיפרו בשבועות האחרונים על התרחשות, החזרת על עצמה שוב ושוב, בחדגנויות מפתיעה: "מקומי" מסתער בגרון על חיילי צה"ל, ואלה נאלצים לפתוח באש ולהרוג אותו, כדי להציל את חייהם.

זה מעורר כמה תמיהות. ראשית, מגיין קמו לו לעם הפלסטיני כל הגיבורים האלה? להסתער בגרון על חיילים בעלי נשק מוכן לירי — זה מחייב אומץ-לב. האם דובר-צה"ל מטפח בכוונה תחילה פולחן של גבורה פלסטינית?

שנית, מדוע אף אירוע אחד כזה לא צולם? הרי "השטחים" מלאים בצלמים, שמם ואנטי-שמיים. הכיצר זה אין אף תצלום אחד המראה אירוע כזה?

שלישית, היכן הגרזונים? כשאדם מסתער בגרון על חיילי-צה"ל ונורה למוות, הרי הגרזון נופל מידי, במרחק של שניים-שלושה צעדים מן החיילים (אחרת חיייהם אינם בסכנה, וממילא לא היה עולה על דעתם לירות, בניגוד לפקודות). אז איפה התמונות?

מדריך-הטלפון?

מה זה?

חיפשנו את מיספר-הטלפון של אדם מסויים. היינו חמישה בחדר, ואיש לא ידע.

"אולי תנסו לחפש אותו במדריך-הטלפון?" שאל מישהו. הסתכלנו איש ברעהו. הרעיון כלל לא עלה על דעתנו. מדריך-הטלפון? מה פתאום? מי מחפש במדריך-הטלפון? תמיהה כללית זו עוררה בי מחשבה. הרי בכל העולם, כאשר אתה מחפש מיספר-טלפון, אתה נוטל את המדריך ומחפש. כמעט אוטומטית.

מדוע לא אצלנו?

שאלתי וקיבלתי תשובות. "אף פעם לא מוצאים שם כלום!" "האותיות הן כלי-כך קטנות. זה מוציא את העיניים!" "אי-אפשר לדעת איפה לחפש? איפה הסוכנות היהודית, למשל? תחת ה' או תחת ס'?"

ניסית פעם לחפש בית-מלון? איפה הוא רשום? תחת בית-מלון, או בת-מלון, או מלונות, או מלון?"

ואם אתה כבר יודע, איך אתה יכול למצוא את זה, כשזה כתוב באותיות זעירות בין שאר האותיות הזעירות?"

וזהו עובדה: איש אין חשק להשתמש במדריך-הטלפון הישר-אלי. הגניוס היהודי, שהמציא את החצצית ואת אלת-הבוק, אינו מסוגל להדפיס מדריך-טלפון שמיועד ירצה להשתמש בו.

זה נמשך כבר מאז הקמת המדינה. שר בא ושר הולך, רואר הולך ובזק בא. שום דבר אינו עוזר. עס-הספר אינו מסוגל לייצר ספר-טלפונים.